

Heittiö, lurjus, hiippari, kanalja – senkin häpeämätön satiiri, kukko, obseeni, roikale! Harri Mantila suomalaisen kioskikirjallisuustutkimuksen uranuurtajanalkuna

Veli-Pekka Lehtola

Professori Harri Mantila tunnetaan tieteellisesti ansiokkaasta tuotannostaan erityisesti sosiolingvistiikan ja murteidentutkimuksen alalta, samoin kuin monista luottamustehtävistään, kuten toiminnastaan Oulun yliopiston humanistisen tiedekunnan koulutuspelikaanina (hänen omaa termiään käyttäkseni). Vähemmälle huomiolle on jäänyt hänen urauurtava työnsä varhaisena Pekka Lipponen -tutkijana 1900-luvulla. Hänen kandidaatintyötään *Pekka Lipposen seikkailut. 1950- ja 1960-lukujen suomalaisen jännitysviihteen rakenteista* (1982) ei tosin painettu, eikä teos taida olla edes saatavilla missään muualla kuin mahdollisesti työn tekijän varastolaatikossa ja hänen opponenttinsa (eli allekirjoittaneen) hyllyssä.

Teos on kuitenkin tullut klassikoksi sen tuntevien keskuudessa. Sekä metodisesti että sisällöllisesti se on oiva esimerkki siitä, miten Oulun yliopiston marxilaisen kirjallisuuden laitoksen peruslähtökohdat lahjakkaasti ohittamalla voitiin tehdä tutkimus, joka oli ohjeisiin nähden ylipitkä (55 sivua suositellun 20:n asemesta), mutta kohteestaan ennenkuulumattomasti kaiken sanova.

Mantila aloitti kirjallisuudenopiskelunsa Oulun yliopistossa suomen kielen sivuaineena. Kirjallisuuden laitoksella oli pitkät perinteet marxilaisen tutkimuksen alalla, ja Mantila suoritti sivuaineopintojaan professori Pertti Karkaman johdolla. Tarjolla olleet luentosarjat liittyivät moniin mielikuitusta herättäviin aiheisiin, kuten Lucien Goldmannin geneettiseen strukturalismiin, sosiaaliseen konfliktiroamaan sekä metodin ja maailmankatsomuksen dialektiikkaan sanataiteen todellisuussuhteen himertävässä valossa¹. Saatavillani olevista dokumenteista on vaikea päätellä, menivätkö ne Mantilalta täysin yli hilseen, kuten monilla muilla, tai osallistuiko hän niistä yhdellekään.

Aatehistoriallisena seikkana mainittakoon, että kirjallisuuden laitoksessa oli noihin aikoihin marxilaisen tutkimuksen linjaristiriitoja, kun esimerkiksi lehtori

---

¹ Kokemustietoon perustuva itsensähaastattelutiedonanto (V.-P. Lehtola 2017).

Helena Lassila ja tutkija Lassi Kalleinen edustivat oppositiolinjaa Karkaman suhteen. Nämä laitoksen sisäiset kiistat vaikuttivat Mantilan opiskeluun siten, että hän ei lotkauttanut niille korvaansakaan. Laitoksen linjaan nähden hänen aiheenvälittäjänsä oli rohkea, jopa revisionistinen. Valveutuneen työläiskirjallisuuden tai kapitalistisia päällysrakenteita valppaasti tarkkailevan sosiaaliroomaanin asemasta hän kiinnitti katseensa kaksikkoon, joka temmelsi savolaiselta maaseudulta suureen maailmaan 1950-luvun suomalaisen rillumarei-ideologian hengessä suuryhteiskunnan aukkoja katselematta.

Elämäänsä kevyesti suhtautuvien keskuudessa Pekka Lipponen ja Kalle-Kustaa Korkki olivat suosittu miespari (eivät toki nykyaikaisessa mielessä), mutta samalla lailla kuin Franz Kafka oli tuon ajan marxilaisen näkemyksen, esimerkiksi Avner Žisin klassikotutkimuksen *Marxilaisen estetiikan perusteet* (Marja Jäniksen jäntevästi suomentamana ja oivallisen kustannusliike Edistyksen vuonna 1976 lähes läpinäkyvälle paperille kustantamana) mukaan auttamattoman pikkuporvarillinen², myös Pekka Lipponen oli katsottava oopiumiksi tai vähintäänkin kannabikseksi kansalle.

Lähteet eivät kerro siitä, miten Karkama suhtautui nuoren Mantilan aiheenvälittäjään, olihan upseerinpoikana jäyhästi käyttäytyvä professori pelätty hahmo opiskelijoiden keskuudessa. Sen sijaan suullinen tieto kertoo naispuolisesta opiskelijasta, joka ehkä täysin laitoksen vallitsevaa henkeä ymmärtämättä saapui professori Karkaman vastaanotolle ja sanoi haluavansa tutkia pro gradu -työssään Anni Polvan tuotantoa. (Polva = vihoviimeinen pikkuporvari.) Kiusallinen hiljaisuus seurasi, Karkama mittaili opiskelijaa kylmällä katseellaan ja pyysi kuivasti tätä tulemaan seuraavalla viikolla uudestaan. Sillä välin opiskelija ehti ymmärtää oman tilanteensa ja palasi vastaanotolle polvet tutisten. Karkama istui vakavana pöydälle ladotun kirjakasan vieressä ja totesi: ”No niin. Olen nyt aluksi lukenut kymmenen Polva-kirjaa. Voinemme aloittaa keskustelun opinnäytteen teemoista.”³

Karkama lienee siis lukenut Lippoksetkin, ellei proseminaarin pitäjänä sitten toiminut lehtori Lassila, mikä tekisi edellä kerrotun tarinan Karkamasta artikkelini kannalta täysin merkityksettömäksi, mutta kerrottu mikä kerrottu – tieteen hyväksi kaikki.

---

² Žis, Avner 1976: *Marxilaisen estetiikan perusteet*. Leningrad – Helsinki: Edistys, 56, about.

³ Kokemustietoon perustuva itsensähaastattelutiedonanto (V.-P. Lehtola 2017).

Kun nyt edeltävässä tekstissäni (ks. yllä) yllättäen paljastui Karkaman julman maineen ja todellisen minän välinen ristiriita, sitä todentaa myös Mantilan kandidaatintyön lopputulos. Tarkasteltuna marxilaisen teorian käsitteistöä käsin hänen työnsä ei sisällä kovin monta viittausta muissa pro graduissa niin suosittuihin saksankielisiin teoreetikoihin Georg Lukácsista⁴ Heideggeriin ja tämän semioottisen ontologian problemaattiseen reseptioon, niin sanoakseni. Näin oli siitä huolimatta, että kaikki muut – jopa lähes saksan kieltä taitamattomat – keräilivät graduihinsa saksankielisiä lähteitä, jotka olivat marxilaisen tutkimuksen kulmakiviä (mainitsematta sitä, että Karkama oli aiemmin toiminut saksan kielen opettajana ja piti saksaa lähes ainoana oikeana tiedekielenä, ainakin häntä pelkäävien opiskelijoiden mielestä).⁵

Pieniä viitteitä Lukácsin kaltaisten klassikoiden merkittävästä panoksesta Mantilan maailmankatsomukseen on kuitenkin lipsahtanut (luettelen ne jatkossa kaikki) esimerkiksi hänen tutkielmansa päättävässä tulkinnassa, jonka tekijä suveenisti heittää sivulla 51 ja joka on hänen teoksensa tuntevien keskuudessa kasvanut legendaarisiksi:

---

⁴ Tätä Lukácsia ei pidä sekoittaa elokuvaohjaaja George Lucasiin, jonka samanniminen isä piti kirjoitustarvikekauppaa Kalifornian Modestossa, kun taas Georg Lukács oli alkujaan Budapestin sekulaarijuutalaisia ja kirjallisuudentutkijana kävi varhaista tähtien sotaa kapitalismia, mutta yllättäen lopulta myös neuvostoliittolaista kommunismia vastaan. Ks. esim. Kadarkay, A., 1991, *Georg Lukács. Life, Thought, and Politics*, Cambridge, MA: Blackwell; elämäkerrallinen haastattelu teoksessa Lukács, G., 1980, *Gelebtes Denken*, Frankfurt a.M.: Suhrkamp, ja kokoelma valokuvia ja alkuperäislähteitä Raddatz, F., 1972, *Georg Lukács in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten*, Reinbek: Rowohlt, 1972. George Lukas taas, ohittaaksemme hänestä tehdyt biografiat ja painottaaksemme itse asiaa, julkaisi seuraavat liikkuva kuvaa sisältävät teokset: *THX 1138* (1971). *Star Wars: Episode IV – A New Hope* (1977). *Star Wars: Episode V – The Empire Strikes Back* (1980). *Raiders of the Lost Ark* (1981) (producer). *Star Wars: Episode VI – Return Of The Jedi* (1983). *Labyrinth* (1986) (producer). *Willow* (1988) (producer). *Star Wars: Episode I – The Phantom Menace* (1999). *Star Wars: Episode II – Attack of the Clones* (2002). *Star Wars: Episode III – Revenge of the Sith* (2005). Artikkelini aiheen kannalta huomiota herättää elokuvan *Willow* saamenpukuinen päähenkilöhahmo, joka ei kuitenkaan puhunut h:n päältä, vrt. Mantila 1992.

⁵ Kokemuksen Rintaäänän haastattelu.

”Taitavan populistin [Outsiderin] vainulla kootun sarjan tunnetuksi tulemista edesauttoi lisäksi *historiallis-yhteiskunnallinen tilanne, jota leimasi sopivasti teollistuminen, kaupungistuminen ja vieraantuneisuus*. Yhteiskunta oli valmis ottamaan vastaan suomalaisen jännitysviihteen varhaisen tuotteen – suuren *teollisuuden edelläkävijän*.”⁶

(Kurs. artikkelin tekijän osoittamaan marxilaisen diskurssin konventioita, jotka ainakin nuoremmalle tutkijapolvelle lienevät jo huonosti tunnettuja ja siis tarpeelliset kädestä pitäen osoittaa.)

Pirskatti, sanoi Pekka Lipponen, sanoi Harri Mantila

Lukija saakoon nyt tietää, että aion seuraavassa oivaltavasti analysoida Mantilan kandidaatintyön (jota nimitän jatkossa nuoruudenteokseksi) sisällöllisiä piirteitä dialektiikan periaatteiden mukaan edeten teesistä antiteesin kautta syntiteesiin. Tieteellisen viestinnän kurssilla, jota allekirjoittanut männävuosina piti Oulun yliopiston tohtorikoulun jatko-opiskelijoille yhdessä professori Mantilan kanssa, totesimme, että tieteellisessä tekstissä ei sujuvuuden tähden ole syytä käyttää ilmaisuja, jotka voi ohittaa käymällä suoraan asiaan.⁷ Siksi en juuri äsken todennut, että ”siirtyäkseni villakoiran ytimeen niin sanotusti”, vaan lyhyen aasinsillan jälkeen harppasin nyt vaiheeseen, jossa tekstini puhuu puolestaan, eli astahtaen suoraan kaikenlaisten jaaritusten yli se tekee sen seuraavasti:

Jo teoksensa alaotsikossa: ”*1950- ja 1960-lukujen suomalaisen jännitysviihteen rakenteista*” Mantila tuo esiin vaatimattoman luonteensa, kun ei totea selvittävänsä ”rakenteet” vaan ”(jotain) rakenteista”; tässä hän asettuu suomalaisen tutkimuksen pitkään jatkumoon, jossa samanlaista vaatimattomuutta esiintyi jo 1900-luvun alussa esim. artikkeleissa tyyliin ”Sananen Aleksis Kiven käyttämistä vaatekappaleista”. Samalla alaotsikko viitanee siihen, että tekijällä oli ajatuksena syventyä aiheeseen tarkemmin myöhemmin, joten nyt vain 52 sivua alustavia huomioita.

---

⁶ Mantila 1982: 51.

⁷ Minutes of the Communication and media course for the doctoral students sometimes between 2005–2010, Archive of TrEnRSc (Archive of the University of Oulu, later AUO, if needed).

Tutkimuksensa ristiriidan Mantila kiteyttää heti alkusanoissa: ”Populaarikirjallisuus, kioskikirjallisuus, roskakirjallisuus – onko se vaarallista, levittääkö se anarkistisia ja *antidemokraattisia arvoarvostelmia*, vai onko se vain viatonta huvia, joka tyydyttää sitä tarvetta, joka useimmilla ihmisillä on?” (Kurs. artikkelin tekijän.) Tekijän mukaan luova sanataide ja populaarikirjallisuus ymmärretään usein vastakkaisiksi, mutta hän suhtautuu asiaan sovittelevammin: ”Kirjallisuus on pikemminkin jana, jonka toisessa päässä on taide ja toisessa populaarikirjallisuus. Saman kirjailijanliukumunen (sic) tämän janan päästä toiseen ei ole mitenkään harvinaista.”

Tekijä tekee kuitenkin oman arvoarvostelmansa lausuessaan: ”Todellisuudessa viihdekirjallisuudessa ei ole sijaa kriittisille ja omaperäisille maailmantulkinnolle. - - Tyypillinen huokean kioskiviihteen kuluttaja on *sosiaalisesti tiedostamaton* ja iältään joko melko nuori tai keski-ikä ylittänyt.” (Kurs. artikkelin tekijän.) Viimeksi mainittu seikka kertonee siis, että Lipposenkin lukija on nuorta lapsempi lapsi tai keski-ikäistä iäkkäämpi vanhemman puoleinen henkilö eläen tiedostamattomalla tasolla.

Tekijä suuntaa kritiikkiä myös marxilaisen teorian lähtökohtiin sivaltaessaan terävästi: ”Vaikka onkin väitetty, että populaarikirjallisuutta tulisi tutkia lajin yleisominaisuuksien kannalta ja taidetta sen sijaan yksittäisinä teoksina, taiteellisuuden ilmentymänä ja ilmaisun voimana, on kuitenkin syytä muistaa, että viihdekin koostuu yksittäisistä teoksista ja teoksista, jotka kutkin eri tavoin soveltavat vallitsevia malleja.”

Taustaluvun ”Populaarikirjallisuuden dimensiot” oheen opponentti on kirjoittanut kapitaali-kirjaimin: ”Erinomainen luku!” Erityistä innostusta lienee herättänyt tekijän oppineesti, mutta kuin ohimennen heittäjä sitaatti Horatiukselta viittaamassa viihdekirjallisuuden ikiaikaisuuteen: *omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci lectorem delectando pariterque monendo*. – Vidi!

Tekijän lähtökohtana on Åke Lundqvistin neuvon mukaisesti⁸ kiinnittää huomio viihteen genressä toistuviin rakenteisiin ja kuvioihin. Hän tarkastelee Lipposkirjojen henkilörakenteita (opponentin huomio: ”21 sivua!”), juonirakenteita (”10 sivua”) ja miljöokuvausta (”2,5 sivua”), joiden keskinäinen suhde on siis opponentin merkintöjen mukaan epätasapainossa. Henkilörakenteita tekijä tavoittelee myytikritiikin ja idolianalyysin keinoin, juonikuvioita taas erilaisten motiivien tehtävien erittelyllä. Tässäkin kohdin tekijä korostaa:

---

⁸ Reference to Åke Lundqvist, see Mantila 1982: 5–6, about.

”Osa sarjan piirteistä selittyy myös ilmestymisajankohdan historiallis-yhteiskunnallisesta tilanteesta käsin, sillä populaarikirjallisuuskin on nähtävä inhimillisen ajattelun tuloksena, jota aina rajoittaa vallitseva *suhde yhteiskunnan tuotantosuhteisiin*. (Kurs. artikkelin kirjoittajan.)

Johtopäätöksissään tekijä korostaa, että antisankarina Pekka Lipponen on helppo *identifioitumisobjekti* kaikessa rahvaanomaisuudessaan: ”PL:n asenteet, rasismi ja suomalaisuuden korostaminen elivät varmasti 1950- ja 1960-lukujen Suomessa voimakkaina kansan syvien rivien keskuudessa. Populaarikirjallisuus heijastaa aina aikansa henkistä tilannetta.” Pekan tarina on muunnelma Tuhkimo-sadusta, jossa ”tavallinen työtön kulkuri vain” on Kansainvälisenöljy-yhtiön (sic) palvelukseen päästyään ruvennut tekemään omia ’ahväärejä’ ja keräämään taaloja. Sen sijaan Kalle-Kustaa Korkkia tekijä pitää vaikeana lähestyä, joten hän ”onkin ainoastaan kertomatekninen ratkaisu”, joka toimii Pekan vastakohtana korostamassa tämän erityispiirteitä.

Tekijä päätyy tulkitsemaan Pekka Lipposia *todellisuuspakona* sotienjälkeisessä ”yhteiskunnassa, jolle on ominaista *vieraantuneisuus, turhautuneisuus, yksinäisyys ja levottomuus*”. Tekijä toteaa objektiivis-materialistisen marxilaisella äänenpainolla: ”Näyttää siltä, että populaarikirjallisuuden tuotannon ja sisällön sekä *yhteiskunnan rakenteen* välillä vallitsee analoginen suhde.” (Opponentin huomio: analoginen p.o. mieluummin dialektinen.) (Kurs. artikkelin kirj.)

Päästäkseni lopulta analyysini syntiteesiin, siteeraan tekijän kannanottoa viihteen rappeuttaviin vaikutuksiin, jotka siis tiedostettiin terävästi jo vuonna 1982:

”Nykyisin *massakulttuuri* tulee jatkuvasti raaemmaksi ja *vulgäärimmäksi*. Pornografia on vapautunut ja väkivallan kuvaus on yhä sadistisempaa; seksi ja väkivalta *kombinoituvat*. Nykyiselle väkivaltaviihhteelle onkin ominaista jatkuva puujalkavitseily seksistä.” (Kurs. artikkelin kirjoittajan.)

Lopettaakseni paljastavan analyysini kliimaksiin eli huipennukseen totean vielä Mantilan työssä käytetystä kirjallisuudesta kriittisesti, että tutkimuskirjallisuuden luetteloon kuuluu yhteensä 17 painettua julkaisua ja yksi painamaton. Kolme niistä on ruotsinkielisiä, yksi latinan- ja yksi englanninkielinen, mutta (kuten jo aiemmin totesin) hämmästyseksemme ei yhtään saksankielistä. Siitä lienee opponentilla (sillä, joka vähäisestä saksan kielen taidostaan huolimatta käytti pro gradussaan lukemattomia saksankielisiä lähteitä) ollut paljonkin sanomista, puhumattakaan entisestä-saksan-kielen-opettaja-marxilaisprofessorista. Eiköhän humanistisen tiedekunnan kirjaston saksankielisen kirjallisuudentutkimuksen Suomea koskevalta

osastolta olisi mahtanut löytyä jokin *Historische Empfehlungen und literarische Porträts aus der Welt der Pekka Lipponen aus Savolax geschrieben in der marxistischen Gepflogenheit?*⁹ Ehkä ei.

Kuten tarkka lukija on huomannut, edellä oleva analyysini on tuottanut yllättävän lopputuleman. Oletin aluksi, että marxilainen ilmapiiri ei olisi vaikuttanut Mantilan nuoruudentyöhön juuri lainkaan. Lahjomattoman johdonmukaisen siteerausmetodini avulla olen kumonnut itseni yhden artikkelin kuluessa eli olen osoittanut, että saksankielisten lähteiden puutteesta huolimatta vaikutteita oli yllättävän runsaasti, tai varovaisemmin sanottuna aika paljon, tai vähintäänkin jossakin määrin – ei kuitenkaan niin vähän, että analysoijan olisi pitänyt ihmetellä, mikä siellä oikein vilahti.

Opponentin kritiikki teosta kohtaan on säilynyt lähinnä raapustuksina alkupepäisen teoksen marginaaleihin. Niiden perusteella hän on kaivannut huumorin pohdintaa, joka ehkä Lipposen kohdalla oli niin itsestäänselvää, että proseminaarityöläinen ei ole katsonut tarpeelliseksi edes siihen viitata. Toisessa kohdin opponentti on tivannut: ”Oliko viihteellä 1950- ja 1960-luvuilla toinen *funktio* kuin nykyisin (iskelmä, elokuva, kirjallisuus)?” Siihen vastatessa lienee tutkimuksen tekijän osalta hikikarpalo vierähtänyt ja katse lievästi samentunut.

Yleisesti ottaen sanansäilä lienee kuitenkin välkähdellyt puolin ja toisin, minkä on täytyntä professori Karkamassakin (tai vaihtoehtoisen tulkinnan mukaan lehtori Lassilassa) herättää vähintään puolinaisia tunteita. Dokumenteista ei käy ilmi teoksen saama arviointi. Selvää on, että ainoastaan niuk. hyv. (= niukasti hyväksytty, yleinen arvosana allekirjoittaneella) se ei ole voinut olla, vaan marginaalin on täytyntä olla paljon suurempi, ellei jopa valtava, tarkoitan tässä arvosteluasteikossa suurisuuntaisesti puolivillaisen ylittävää.

---

⁹ Mainittu Snellmanin kirjasto siirtyi humanistisen tiedekunnan mukana Linnanmaan kampukselle. Keventääkseni artikkelini ehkä uneliasta tunnelmaa kerrottakoon, että aiemman kirjaston vakiovieraana oli paikallinen kylähullu Ari, joka saattoi tulla seisomaan kirjaston lukusalissa työskentelevän opiskelijan pöydän viereen. Kirjastonhoitaja Riitta Vuorivirran tullessa häätämään häntä pois: ”Mitä sinä täällä teet – mistä sinä oikein siihen tulit?!” Ari vastasi: ”Tulin ikkunasta. Olen lepakko!” (Ari ei käyttänyt lepakko-sanaa nykyaikaisessa merkityksessä.) Tämä tarina liittyy Harri Mantilan vaiheisiin samalla tavoin kuin aiemmat huomautukseni Georg Lukácsista ja George Lucasista.

Pekka Lippos -tutkija poistuu näyttämöltä

Luonnehtiakseni vain yhdellä lauseella Mantilan myöhempää tuotantoa lipposmaisen maskuliinisuuden tutkijana viittaa hänen myöhempään artikkeliinsa ”Jätkät ja jässikät, don juanit ja gentlemannit eli Perussanakirjan mieskuva” (jonka nimi sivumennen sanoen kuuluu englanniksi: ”Lads and Rednecks, Don Juans and Gentlemen, or the Image of Men in the Basic Dictionary”) teoksessa *Tuppisuinen mies. Kirjoituksia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista* (englanniksi sanottuna *The tongue-tied Man. Essays on Gender, Language and Culture*), jonka toimittajana Mantila toimi yhdessä sallalaissyntyisen Vesa Heikkisen, joka sittemmin siirtyi Helsinkiin ja on esiintynyt tiuhaan mediassa (lausuen muun muassa paljon siteeratut sanat: ”Jumalauta näillä lakeuksilla ei anneta kahta tähteä Tuntemattomalle sotalaalle”), ja sattaissaissyntyisen Markku Variksen, tupenpeluun ja eräkirjallisuuden armoitetun analysoitsijan, kanssa.¹⁰

Lisään edelliseen vielä toisen lauseen lähinnä informaatioille osoitettuna, että kyseessä oli Tietolipas numero 154, jonka vuonna 1831 perustettu Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli kustantanut taloudellista riskiä pelkäämättä, siis vuonna 1998 (hämmästyttävästi 167 vuotta yhtiön perustamisen jälkeen). Tilastonnikkareita kiinnostanee sekin, että mainitun artikkelin pituus oli 16 sivua ja se sijaitsi sivuilla 15–31¹¹, samoin kuin se, että nykypäivänä artikkeli olisi sijoitettu Julkaisufoorumilistauksen 2. luokkaan¹², mistä yliopistolle olisi postilaatikoitu aikamoinen määrä kahisevaa, mistä esimerkiksi koulutusdekaani olisi voinut tekijää eriksensä kiittää. Mikä ei sinällään ole oleellista, koska Mantila oletettavasti kirjoitti artikkelin puhtaasta intohimosta, kun taas koulutusdekaani tarkastelisi asiaa pelkästään kapitalistisen lisäarvon näkökulmasta.

Pitkittäisen poikittaisanalyysin omasta vuosikymmeniä jatkuneesta kiinnostuksestaan Lipposeen Mantila veti vuonna 2007 järjestetyssä kansainvälisessä (yksi osallistuja oli Haaparannasta) tapahtumassa *And Now Something Totally Different – Toisarvoisten mutta sitäkin tärkeämpien seikkojen seminaari* Oulun yliopistossa,

---

¹⁰ Mantila, Harri 1998: ”Jätkät ja jässikät, don juanit ja gentlemannit eli Perussanakirjan mieskuva” in *Tuppisuinen mies. Kirjoituksia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista*. Toim. Harri Mantila, Vesa Heikkinen ja Markku Varis... (jatkuu seuraavassa viitteessä)

¹¹ ... Tietolipas 154. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura (jonka julkaisulautakunnassakin Mantila sivumennen sanoen myöhemmin toimi), 15–31.

¹² Julkaisufoorumista ks. <http://www.julkaisufoorumi.fi/>.

järjestäjänä yksityinen taho 50-vuotisjuhlansa kunniaksi¹³. Maailman pisimpiä paikannimiä, katkarapujen sielunelämää tai eri-ikäisten esitelmöitsijöiden nappi- ja kynttiläkokoelmia käsittelevien esitelmien joukossa Mantila alusti henkeäsalpavasti aiheesta ”Rinssieversti ja naiset – gendernäkökulmia varhaiseen suomalaiseen miestenviihteeseen”.

Yhteenvetona totean, että olen juuri tuoreesti mutta myös liikuttavasti selostanut erään episodin professori Harri Mantilan vaiheissa – episodin, joka olisi voinut kääntää hänen tutkijanuransa toisille raiteille. Leipää ne raiteet eivät olisi välttämättä tuoneet samalla tavalla kuin hänen myöhemmin löytämänsä leveämmät raiteet sosiolingvistiikan saralla (erittäin rahakas ala muuten, tiedoksi opiskelijaksi aikoville), mutta hän olisi ollut kysytty *keynote*-puhuja esimerkiksi Meksikossa pidetyissä Pekka Lippos -konferensseissa, puhumattakaan Kalle Kustaa Korkki -symposiumeista, joita olisi voinut järjestää jopa oululainen *Transcultural Encounters* -tutkimuskeskus, johon Mantilakin on kuulunut perustajajäsenenä ja jonka ensimmäisenä puheenjohtajana muuten toimi Mantilan kymmenien vuosien takainen proseminaari-opponentti, toisin sanoen käsillä olevan artikkelin myöhempi allekirjoittaja.¹⁴

Elämänvyöry johti lopulta siihen, että Mantila hylkäsi uransa johtavana Pekka Lippos -asiantuntijana. Hän siirtyi tutkimaan monin verroin kiinnostavampaa kysymystä jälkitavujen vokaalienvälisen *h*:n variaatiosta Oulusta pohjoiseen suuntautuvissa murteissa, joissa senthän jokhaishen sanhan ej hootakhan pantu ainakhan siihen aikhan ja Tornionlaaksossa eli Nuuskakairassa sitä ruukathiin alkaa pistähmään vielä toisheen asenthoon aivan ko pörröt.

Samalla hän siirtyi raskaamman sarjan tutkimukseen, tuottaen väitöskirjan, johon – tilastonikkareille tiedoksi – kertyi lopulta peräti 273 sivua¹⁵, viisinkertainen määrä proseminaariin(kin) verrattuna. Siinä on jo istumalihaksia tarvittu, samoin kuin aika tarkalla korvalla kuuntelua – saattaahan välillä kahahtava ja välillä huo-

---

¹³ Kaleva 17.10.2017.

¹⁴ Kun en ole tätä saanut mihinkään muualle artikkelissani mahtumaan, vaikka olen yrittänyt, mainitsen nyt uskottavuuteeni takaamiseksi, että Pekka Lipposen ja Kalle Kustaa Korkin seikkailuja kirjoittavan nimimerkki Outsiderin oikea nimi oli Aarne Haapakoski, sivumennen sanoen. Mantila (1982: 3) todisti tämän nuoruudenteoksessaan vakuuttavasti, eikä tietoa sen jälkeen ole asetettu kyseenalaiseksi, joskaan ei sitä ennenkään.

¹⁵ Mantila, Harri 1992: Ei tääläkhän senthän jokhaishen sanhan hootakhan panna. Jälkitavujen vokaalienvälisen *h*:n variaatio peräpohjalaisissa murteissa. Helsinki: SKS.

kaiseva vokaalienvälinen h olla aikamoinen vilkeri tavoitettavaksi ilman erikoislaitteita, kuten magnetofonia, jonka Mantila lienee lainannut suomen kielen laitoksen arkistosta ja merkinnyt nimensä lainaajien vihkoon¹⁶.

Päätäntö

Näillä lyhyillä sanoilla, virkkeillä ja lauseilla, samoin kuin kappaleilla ja luvuilla eli lyhyesti sanottuna edellisillä sivuilla jouhevasti edenneen tekstikokonaisuutena yksityiskohtienkin kautta lähetän päiväsankarille suuret onnentoivotukset, sikäli kuin se on soveliaista arvokkaassa, toivottavastikin jufo-arvoisen teoksen artikkelissa, siis siinä tekstissä, joka on päättymässä juuri ... tähän.

---

¹⁶ Suomen kielen laitoksen arkiston lainausvihko 1998, ehkä s. 26, about. Lainausvihko on artikkelin kirjoittajan oletus, jota hän ei ole verifioinut kävelemällä suomen kielen laitokselle ja kysymällä siitä joltakin, nyt kun Marketta Harju-Auttikin on muualla perustamassa Lapin nimistömuseota, eikä nimenomaista Mantilan allekirjoitusta ole muistakaan syistä ollut saatavilla, mutta kvantitatiivisen evidenssin puute kvalitatiivisessa artikkelissa tuskin horjuttaa lukijan luottamusta pääargumenttiini, jonka lienen maininnut jossakin kohdin aiempaa tekstiäni.

Oulun yliopiston kirjallisuuden laitos

Harri Mantila

PEKKA LIPPOSEN SEIKKAILUT

1950- ja 1960-lukujen suomalaisen jännitysviihteen rakenteista

Mantilan itsensä laatima kansi vangitsi oivallisesti teoksen sisällön piirtämällä puupiirrosmaisen yksinkertaisen vertauskuvan hallitusta ja järjestelmällisestä käsittelystä, jossa monisanaisuus heijasti aiheen monisyisyyttä eli Pekka Lipposen seikkailuja maalla, merellä ja ilmassa niin kansallisissa kuin kansainvälisissäkin konteksteissä ja erityisesti kapitalistisen yhteiskuntamme dialektisissa päällysrakenteissa.